คู่มือการปฏิบัติงาน
ด้านคุ้มครองแรงงานนอกระบบ
Informal Labour Protection Division

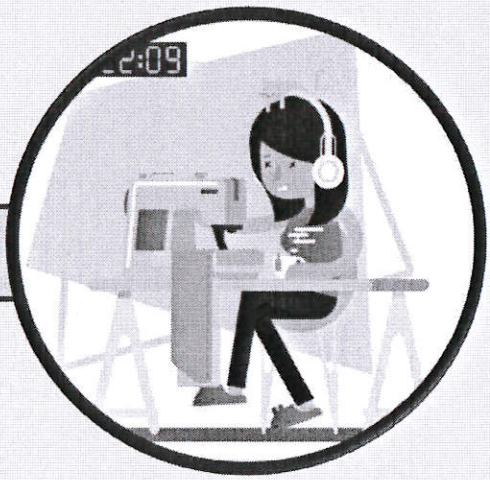
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓
(สำหรับเจ้าหน้าที่)

Website informal.labour.go.th

Email : Informal@labour.mail.go.th

โทรศัพท์ ๐๒-๒๔๕-๗๑๗๐, ๐๒-๒๔๖-๒๗๐๗

สำหรับดาวน์โหลดคู่มือ กคน.

คำนำ

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน โดยกองคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ดำเนินการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ และการตรวจแรงงานเพื่อป้องกันการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ทั้ง ๓ ฉบับ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๓ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๕๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ และกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๕๗ ให้สามารถปฏิบัติงานด้านคุ้มครองแรงงานนอกระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมายภารกิจของกรมในทิศทางเดียวกัน

กองคุ้มครองแรงงานนอกระบบ

ตุลาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

หน้า

คำนำ (ก)

สารบัญ (ข)

ทิศทางการดำเนินงานของกองคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ๑

นโยบายการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ๒

การดำเนินงานด้านคุ้มครองแรงงานตามแผนการปฏิบัติงานด้านคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ๔

๑. กำกับ ดูแล ให้แรงงานได้รับสิทธิ มีความรู้ และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ๔

๑.๑ กิจกรรม : ตรวจแรงงานนอกระบบ ๔

๒. การสร้างการรับรู้ให้แก่แรงงานนอกระบบและผู้ที่เกี่ยวข้อง ๗

๒.๑ กิจกรรม : ให้คำปรึกษา แนะนำ แก่แรงงานนอกระบบ ๗

๒.๒ กิจกรรม : รณรงค์เผยแพร่ความรู้แก่แรงงานนอกระบบและผู้ที่เกี่ยวข้อง ๙

๓. การจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ๑๐

๓.๑ กิจกรรม : ส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงานแก่เครือข่ายแรงงานนอกระบบ ๑๐

๔. การบริหารจัดการเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ๑๓

๔.๑ กิจกรรม : สร้างความเข้มแข็งชมรมแรงงานนอกระบบ ๑๓

๔.๒ กิจกรรม : เสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาความเข้มแข็งเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ๑๔

๔.๓ กิจกรรม : สร้างและพัฒนาเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ๑๕

ภาคผนวก

กิจกรรมตรวจแรงงานนอกระบบ

- แบบ รน. ๓ รายงานการตรวจแรงงาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๓ ๒๒
- รายงานการตรวจแรงงานในงานเกษตรกรรม (งานเกษตรกรรมที่มีการจ้างงานตามฤดูกาล/ชั่วคราว) ๓๑
- รายงานการตรวจแรงงานงานบ้านอันมิได้มีการประกอบธุรกิจรวมอยู่ด้วย ๓๖

กิจกรรมให้คำปรึกษา แนะนำ แก่แรงงานนอกระบบ

- แบบ รน. ๑ คำร้องต่อพนักงานตรวจแรงงาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๓ ๔๒
- แบบ รน. ๒ คำสั่งพนักงานตรวจแรงงาน ๔๕
- แบบ รน. ๑๗ แบบบันทึกการให้คำปรึกษาปัญหากฎหมาย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๓ ๔๘

สารบัญ (ต่อ)

กิจกรรมรณรงค์เผยแพร่ความรู้แก่แรงงานนอกระบบและผู้ที่เกี่ยวข้อง

- แบบบันทึกผลการปฏิบัติงานกิจกรรมรถบริการเคลื่อนที่ (แบบ Mobile 1) ๕๑

กิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงานแก่เครือข่ายแรงงานนอกระบบ

- รายงานผลการดำเนินงาน (แบบ สภน ๑.) ๕๓
- ทะเบียนรายชื่อแรงงานนอกระบบ (แบบ สภน ๒.) ๕๗

กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาความเข้มแข็งเครือข่ายแรงงานนอกระบบ

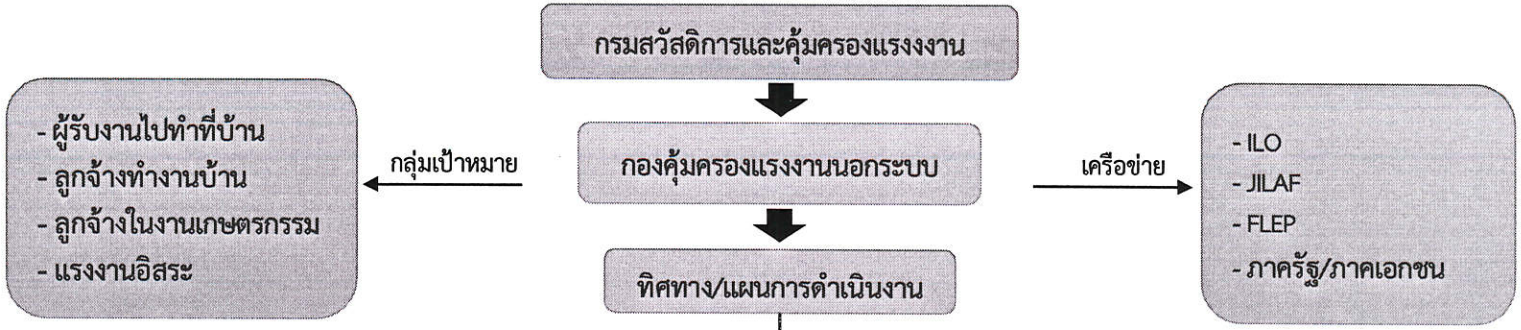
- โครงการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาความเข้มแข็งเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ๖๑
- ทะเบียนเครือข่ายแรงงานนอกระบบ (กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาความเข้มแข็งเครือข่ายแรงงานนอกระบบ) ๖๓
- แบบประเมินผลกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาความเข้มแข็งเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ๖๕

กิจกรรมสร้างและพัฒนาเครือข่ายแรงงานนอกระบบ

- กิจกรรมสร้างและพัฒนาเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ๖๗
- หลักสูตร สร้างและพัฒนาเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ๖๙
- ทะเบียนเครือข่ายการคุ้มครองแรงงาน (โครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายแรงงานนอกระบบ) ๗๑
- ตัวอย่าง แบบทดสอบก่อน-หลัง ๗๒
- แบบสรุปผลคะแนนผลการทดสอบ ๗๖
- แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการเป็นสมาชิกเครือข่ายการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ๗๗
- แบบประเมินผลโครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ๗๘

จัดสรรเงินและเป้าหมายงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ๗๙

ทิศทางการดำเนินงานของกองคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓

กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการกรมฯ ปี ๒๕๖๓ (ถ่ายทอดหน่วยปฏิบัติ)

๑. ตรวจแรงงานนอกระบบ จำนวน ๓๓,๐๐๐ คน

๒. สร้างการรับรู้ให้แก่แรงงานนอกระบบและผู้ที่เกี่ยวข้อง

- ๒.๑ ให้คำปรึกษา แนะนำ แก่แรงงานนอกระบบ จำนวน ๘๑,๙๐๐ คน
- ๒.๒ รณรงค์เผยแพร่ความรู้แก่แรงงานนอกระบบและผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๙๖,๖๐๐ คน

๓. ส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงานแก่เครือข่ายแรงงานนอกระบบ จำนวน ๒๕๘ กลุ่ม

๔. เสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาความเข้มแข็งเครือข่ายแรงงานนอกระบบ

- ๔.๑ สร้างความเข้มแข็งชมรมแรงงานนอกระบบ จำนวน ๑,๕๒๐ คน
- ๔.๒ เสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาความเข้มแข็งเครือข่ายแรงงานนอกระบบ จำนวน ๑,๕๒๐ คน

๕. สร้างและพัฒนาเครือข่ายแรงงานนอกระบบ จำนวน ๓,๑๗๐ คน

กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการกรมฯ ปี ๒๕๖๓ (กคน. และหน่วยปฏิบัติดำเนินการ)

๑. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อยกระดับมาตรการและแนวทางการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ

๒. ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทบทวนแผนปฏิบัติการด้านคุ้มครองแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕

๓. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการรับฟังความคิดเห็น “การพัฒนากฎหมายคุ้มครองแรงงานนอกระบบ”

๔. โครงการขับเคลื่อนแรงงานนอกระบบสู่ท้องถิ่น

๕. โครงการพัฒนาแรงงานนอกระบบสู่ความปลอดภัยแบบยั่งยืน

๖. โครงการเตรียมความพร้อมแรงงานนอกระบบสู่ยุคดิจิทัล

๗. โครงการส่งเสริมให้ความรู้แก่แรงงานนอกระบบเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน

๘. โครงการส่งเสริมให้ความรู้แก่แรงงานนอกระบบเพื่อก้าวสู่สังคมสูงวัย (Ageing Society)

นโยบายการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓

กรมมีภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาการคุ้มครองแรงงานนอกระบบให้ได้รับสิทธิตามกฎหมายและบริการของรัฐ โดยการกำหนดแนวทาง มาตรการ และวิธีปฏิบัติด้านการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ยึดหลักความเสมอภาค เท่าเทียม และไม่เลือกปฏิบัติ รวมถึงให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานผิดกฎหมาย และส่งเสริม สนับสนุนให้แรงงานนอกระบบมีการรวมกลุ่ม จนสามารถพัฒนาเป็นเครือข่ายในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพและอำนาจการต่อรองกับนายจ้าง ผู้จ้างงาน โดยนโยบายและทิศทางในการทำงานของกองคุ้มครองแรงงานนอกระบบ มีดังนี้

➡ ด้านยุทธศาสตร์การคุ้มครองแรงงานนอกระบบ

๑. ขับเคลื่อนภารกิจด้านการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ตามแผนยุทธศาสตร์คุ้มครองแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนาการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รองรับการขยายตัวของแรงงานนอกระบบ

๒. นำผลวิจัยจากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลงานวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ เพื่อการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบที่ดีอย่างมีประสิทธิภาพ มาใช้ในการพัฒนาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๓ ให้มีความสมบูรณ์และใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาพัฒนาและประยุกต์ใช้ในภารกิจของกองคุ้มครองแรงงานนอกระบบ เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายและการเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานภายในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาเทคโนโลยี สร้างสรรค์นวัตกรรมและบริการที่มีมูลค่าตามนโยบายรัฐบาลดิจิทัล

๔. วางกลยุทธ์ด้านการสร้างฐานข้อมูลเครือข่ายแรงงานนอกระบบ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์แนวทางการคุ้มครอง ส่งเสริม และพัฒนาแรงงานนอกระบบได้อย่างเป็นระบบ

๕. ส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงานแก่กลุ่มเครือข่ายแรงงานนอกระบบ โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลเครือข่ายแรงงานนอกระบบระดับพื้นที่

➡ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ

๑. กำกับ ดูแล ให้ผู้จ้างงาน ผู้รับงานไปทำที่บ้าน นายจ้าง ลูกจ้างทำงานบ้าน ลูกจ้างในงานเกษตรกรรม ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๓ กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๕๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ และกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๕๗ อย่างเคร่งครัด

๒. พัฒนากฎหมายแรงงานนอกระบบ โดยมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านแรงงานในปัจจุบัน

๓. ออกกฎหมายลำดับรองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อวางมาตรฐานในการกำกับ ดูแล และคุ้มครอง ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

๔. ปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ และทันต่อสถานการณ์ด้านแรงงานปัจจุบัน

๕. จัดทำคู่มือพนักงานตรวจแรงงานนอกระบบ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านคุ้มครองแรงงานนอกระบบของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ

๖. พัฒนาศักยภาพพนักงานตรวจแรงงานในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงานนอกระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพพนักงานตรวจแรงงาน

ด้านการส่งเสริมการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ

๑. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในการรวมกลุ่มแรงงานนอกระบบ ได้แก่ ผู้รับงานไปทำที่บ้าน ลูกจ้างในงานเกษตรกรรม ลูกจ้างทำงานบ้าน และอาชีพอิสระ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความเข้มแข็ง ยั่งยืนและเป็นแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒. พัฒนาเครือข่ายผู้รับงานไปทำที่บ้าน ลูกจ้างในงานเกษตรกรรม ลูกจ้างทำงานบ้าน และอาชีพอิสระ เพื่อให้มีองค์ความรู้ด้านกฎหมายแรงงานนอกระบบ ให้เข้าถึงหลักประกันทางสังคมและสิทธิประโยชน์ตามที่กฎหมายกำหนด รวมถึงเป็นเครือข่ายร่วมกันเฝ้าระวัง สอดส่อง ดูแล และแจ้งเบาะแส เมื่อพบเห็นการใช้แรงงานที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

๓. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้รับงานไปทำที่บ้าน ลูกจ้างในงานเกษตรกรรม ลูกจ้างทำงานบ้าน และอาชีพอิสระมีอาชีพเสริมเพิ่มจากอาชีพหลัก มีรายได้ที่มั่นคง มีงานทำอย่างต่อเนื่องและเข้าถึงสวัสดิการแห่งรัฐ มีองค์ความรู้ด้านการออมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในการยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ

๔. ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มผู้สูงวัย อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ให้มีความพร้อมในการประกอบอาชีพ มีความรู้ด้านบริหารการเงิน การออม และการดูแลสุขภาพ

๕. เสริมสร้างศักยภาพและสนับสนุนภารกิจของคณะกรรมการคุ้มครองการรับงานไปทำที่บ้าน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่

๖. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม โดยการประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ เช่น องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) สำนักงานคณะผู้แทนสหภาพยุโรปประจำประเทศไทย (EU) มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ (FLEP) มูลนิธิแรงงานสากลแห่งประเทศญี่ปุ่น (JILAF) หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสและช่องทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ

.....